

KATVE-RYHMÄN KOKOUS

Aika: 17.5.2004 klo 13.00 - 16.00

Paikka: Helsingin yliopiston kirjasto, Yliopistonkatu 1, 2. kerroksen kokoushuone

Läsnä:

Aho, Lauri - ATP
Hakala, Juha - HYK (pj.)
Hakala, Nanna - HYK
Holopainen, Päivi - HYK (siht.)
Högväg, Thomas - Abilita
Jauhainen, Annu - HYK
Lehtinen Riitta - HelMet-kirjastot (Millennium-yhteyshenkilö)
Maijala, Ere - ATP
Paavilainen, Kaisa - HYK
Rajala, Petri - TietoEnator
Ryhänen, Henri - HYK
Vuolio-Paananen, Eeva - TietoEnator

1. Kokouksen avaus ja asialistan hyväksyminen

Puheenjohtaja avasi kokouksen. Asialista hyväksyttiin.

2. Edellisen kokouksen muistio

Edellisen kokouksen muistio hyväksyttiin muutoksitta.

3. Z39.50 ja osakohteet

Aiheesta on keskusteltu katve-listalla ja myös Kongressin kirjaston asiantuntijoiden kanssa. Viimeisimmät kommentit on saatu ATP:n Ere Maijalalta. Niiden mukaan suosituksessa ei välttämättä tarvitsisi ottaa kantaa siihen, minkälaisia indeksejä järjestelmän on käytettävä, vaan riittäisi jos todetaan millä ehdoilla haku tehdään ja mitä pitää saada lopputuloksena. Lisäksi ehdotettiin, että Use attribuutin 1021 arvoiksi voisivat tulla kaikki leaderin position 07 arvot ja että attribuuttia 1021 voitaisiin yhdistää muihinkin attribuutteihin kuin 1049:een. Lisäksi ehdotettiin, että palvelin voisi palauttaa oletusarvoisesti parhaan vaihtoehdon tuloksesta, tietokannan sisällöstä riippuen, eikä aina välttämättä osakohteita. Näistä ATP:n ehdotuksista oltiin KATVE-ryhmässä samaa mieltä. Kommenttien mukaiset korjaukset lisätään "Z39.50 ja osakohteet" -paperin luonnokseen KATVE-sivuille ja siitä voidaan vielä käydä kommenttikierros ennen kuin paperi käännetään englanniksi ja toimitetaan Kongressin kirjastolle, tavoitteena saada siitä Z39.50 Implementers Agreement.

Voyagerin Z39.50-palvelin ei tue määrittelyn mukaisia toimintoja. Valmis Implementers Agreement toimitetaan aikanaan myös Endeavorille tiedoksi, ja Kansalliskirjasto pyrkii edistämään sen implementoimista Voyagerissa. IndexDatan YAZ-proxy, joka piakkoin asennetaan Voyagerin Z39.50-palvelimen ongelmia paikkaamaan, ei voi auttaa tässä asiassa, sillä jos palvelin ei tunne jotakin hakuattribuuttia, ei myöskään YAZ-sovellus kykene sitä tunnistamaan.

4. USEMARCON & konversiot

ATP on julkaissut USEMARCON Plus versio 1.41:n n. viikko sitten. Tässä versiossa on korjattu virhe, joka aiheutti ohjelman kaatumisen tyhjän kentän kohdalla (esim. kiinteämittainen kenttä, jota ei ollut määritelty kiinteämittaiseksi). Lisäksi edelliseen virheeseen liittyviä virheilmoituksia on korjattu ja komentoriviltä ajettavaan versioon lisätty parametri -v, jolla ohjelman saa näyttämään kaikki konversiossa tulevat virheet, varoitukset ja huomautukset näytöllä. Tarkempia tietoja ja uusi versio on saatavilla [The British Libraryn USEMARCON-sivulta](#).

Nanna Hakala lisää ohjelman uusimman version HYKn sivuilla jaossa oleviin USEMARCON-paketteihin. Ohjelmassa havaituista virheistä voi ilmoittaa ATP:n Ere Maijalalle.

HYKssä työn alla oleva konversiotaulu MARC21-Fin -> MARC21 ei ole vielä valmis. Kun se on saatavana, siitä ilmoitetaan heti mm. katve-listalla.

5. Formaattikysymys

Suomen Voyager-kirjastoissa on aloitettu alustava keskustelu mahdollisesta siirtymisestä MARC21-Fin:istä MARC21:een. Mitään päätöksiä ei ole vielä tehty.

Valtakunnallinen musiikin luettelointi- ja sisällönkuvailuryhmä LUUMU on vedonnut Helsingin yliopiston kirjastoon, että se jatkaisi FINMARC-formaatin ylläpitoa. HYK on vastannut, että FINMARCin ylläpito ja kehittäminen eli uusien kenttien lisääminen on loppunut jo vuonna 2000, jolloin HYK ja muut Voyager-kirjastot siirtyivät MARC21-Fin -formaattiin. FINMARCin tuki, eli FINMARC-muotoisten tietueiden tuottaminen, FINMARC-koulutusvastuu ja konversiotaulukoiden ylläpito jatkuu HYKssä vielä vuoden 2005 loppuun. Tosin FINMARC-tietueita voidaan toimittaa ainakin niin kauan kun HYK:n omissa tietokannoissa on formaattina MARC21-Fin, josta jäännöksetön konversio FINMARC:iin on mahdollinen. MARC21:stä ei voi tehdä täydellistä konversiota takaisin FINMARC:iin. Mm. moniosaisen teosten tietoja, lajitteluosakenttiä ja musiikin yhtenäistettyjä nimekkeitä ei voitaisi palauttaa.

Ennen Voyager-kirjastojen formaattipäätöstä on muutoksen hyvät ja huonot puolet mietittävä tarkkaan. On myös selvitettävä mitä päätös merkitsee kansallisesta näkökulmasta ja keskusteltava kirjastokentän eri osapuolten kanssa mahdollisimman kattavasti. Kansallisesta formaatista olisi tehtävä perusteellinen selvitys ja vaihtoehtojen linjaus. Järjestelmätoimittajat pidetään ajan tasalla formaattikeskustelusta katve-listalla, ja myös muita osapuolia yritetään informoida sopivilla foorumeilla. Jos järjestelmätoimittajat kuulevat kirjastojen kommentteja aiheesta, niistä on hyvä kertoa HYK:lle.

6. Kirjastojärjestelmien kuulumisia

Abilita:

Ei omaa Z39.50-asiakasohjelmaa. Sen sijaan tarjotaan BookWhere + USEMARCON - yhdistelmää, jota on testattu Pietarsaaren kirjastossa. Yhdistelmä pyritään saamaan kesän aikana tuotantoon.

Millennium:

Tietueiden Z39.50-haku ja -poiminta onnistuvat, jonkin verran poimitaan amerikkalaisista tietokannoista. Toistaiseksi muille kirjastoille ei ole vielä annettu pääsyä Millenniumiin Z-portin kautta, paitsi Nelli-portaalin suunnittelijoille testausta varten, koska pelätään että Millennium-palvelimen kapasiteetti ei riitä kovin pitkälle. Millenniumin omia portaalituotteita on arvioitu Nelliin rinnalla. FRBR-ominaisuuden tulosta Millenniumiin on saatu jo ennakkotietoja.

Origo:

Tehty paljon uusia asennuksia, muutama maakuntakirjastokin, keskitytty lähinnä lainausautomaatteihin ja niiden ohjelmistoihin. Standardipuolella on mietitty Z39.50 & osakohde -asiaa ja myös USEMARCON-kehitykseen on edelleen käytetty aikaa. Z-asiakasohjelma on integroitu järjestelmään aiempaa paremmin. Kaukopalveluohjelmistoa kehitellään. Tampereen ja Hämeenlinnan maakuntakirjastot kopioivat tietueita keskenään ja Hämeenlinna on toistaiseksi ainoa Origo-kirjasto, joka tarjoaa Z-palveluja ulospäin. Radiotaajuustunnisteet tarroihin (RFID) on toteutettu Hollolan kaupunginkirjastossa.

Pallas:

Näkövammaisten kirjasto Celia:lle on toteutettu FRBR-pohjainen versio Pallas-järjestelmästä. Se on ollut kuukauden verran verkkokäytössä osoitteessa <http://www.celialib.fi/celianet.html>. Celia:ssa muodostetaan rakenteisia dokumentteja (esim. kirjan kaikki luvut luetteloitu erikseen), tulossa on "sarjakäsite" Celian itse kokoamille sarjoille. Samat ominaisuudet ovat hyödynnettävissä kaikilla Pallas-järjestelmän käyttäjillä. Tietokantapuolella ei ole tehty kovin paljon muutoksia kuluneen vuoden aikana. RFID-tunnisteet tarroihin on toteutettu Kauhajoen kaupunginkirjastossa. Toivottiin FRBR-aiheista artikkelia Tietolinjaan.

PrettyLib:

Kokouksessa ei ollut paikalla järjestelmän edustajaa. Tiedettiin, että PrettyLibiin on implementoitu oma Z39.50-client, jota muutamat kirjastot ovat jo käyttäneetkin. Käyttökokemuksista ei ole kuultu.

Voyager:

- Ohjelmasta on tulossa Unicode-versio, jonka testaus on aloitettu testipalvelimella. Joitakin ongelmia on ilmennyt asiakastietojen skandinaavisten merkkien kanssa, mutta muuten tilanne näyttää melko hyvältä. Toiminnallisuuteen liittyvät testaukset ovat menossa ja myös UC-moduli on pystyttävä testaamaan, ennen kuin tuotantoon oton aikatauluista voidaan päättää. Tavoitteena on tällä hetkellä vuodenvaihe 2004-2005. Unicode-merkistöön siirtyminen valmistellaan yhteistyökumppaneiden ja Voyager-tietokannoista kopioivien tahojen kanssa.

- Kaukopalveluohjelmisto CLION syksyllä 2003 tehty hankintapäätös Linnea-kirjastoille on kumottu. Sen sijaan Linnea2-konsortio on perustamassa työryhmää, joka selvittää kaukopalvelun nykyiset ja tulevat poliitikat ja tarpeet. Selvityksen perusteella päätetään, onko syytä hankkia yhteinen kaukopalvelujärjestelmä. Koko kirjastokenttä lienee kiinnostunut työryhmän selvityksen tuloksista. Ylipäätään tarvittaisiin selvitys eri kirjastotyyppien välisen kaukopalvelun pelisäännöistä.

- Aiemmin puhuttiin jo YAZ-proxyistä, jonka asentaminen Voyagerin Z39.50-palvelimen päälle tapahtunee lähiaikoina. Se poimii periaatteessa kaikki Voyagerin Z-palvelimelle ongelmalliset kyselyt ja joko suodattaa ne, tai mahdollisuuksien mukaan muuntaa ne käyttökelpoiseen ja Voyagerille sopivaan muotoon. Kongressin kirjastossa ko. proxy on

ollut käytössä jo jonkin aikaa ja he ovat olleet tyytyväisiä sen toimintaan. ATP raportoi huomanneensa ongelmia Kongressin kirjastoon kohdistuneissa Z-hauissa proxyn olemassa olon ajanakin. Niistä voi raportoida Juha Hakalalle, joka välittää tietoa edelleen Kongressin kirjastoon. HYK:ssa proxyn on tarkoitus auttaa myös siihen, että asiakkaat voisivat pyytää kannoista suoraan MARC21:sta kun sitä haluavat, eikä tarvitsisi käyttää aiemmin suunniteltua CANMARC-kiertotietä, joka luultavasti ei olisi monessa tapauksessa edes toimiva ratkaisu. Monet clientit eivät osaa pyytää CANMARCia, ja jos client käsittelisi CANMARC-tietuetta oikein, MARC21-tietueesta voisi tässä muokkauksessa tulla käyttökelvoton kopioluetteloinnin kannalta. Endeavorin kanssa on käyty periaatteellista keskustelua myös siitä, että Voyagerin nykyinen Z-palvelin tulisi korvata YAZ:lla -- ja sitä jatketaan edelleen vaikka proxy onkin tulossa väliaikaiseksi avuksi.

- OCLC:n kanssa on keskusteltu hankkeesta jossa FENNICA:n data vietäisiin "FRBRisoituun" WorldCat-tietokantaan ja "teostettaisiin", eli nykyisistä ilmiäsuorituksista luotaisiin teosten tiedot. OCLC:stä voi olla tulossa ISTC:n ylläpito-organisaatio, joten olisi myös mahdollista saada nuo tunnukset FENNICA:n teostason tietueisiin. Näitä voitaisiin sitten levittää Suomessa, jos muut järjestelmät hyväksyvät ne. OCLC:n FRBR-algoritmi on julkinen ja ilmainen.

Nelli:

Nelli-portaalin juhlalliset avajaiset pidetään 15.9.2004. Tällä hetkellä portaali on kohtuullisen toimintavarma ja SFX toimii hyvin. Muutamissa yliopistoissa Nelli on ollut tuotantokäytössä jo jonkin aikaa ns. sammutetuina lyhyin. Mm. Pallas-tietokantojen hakua portaalin kautta on tutkiskeltu. TietoEnator kannattaa Pallas-kantojen hakemista mieluummin ZING- kuin Z39.50-protokollalla, koska se kuormittaa palvelimia vähemmän. Yliopistosektorilla otetaan ensimmäisenä käyttöön lisensoidut elektroniset aineistot (mukana myös n. 700 OA-lehteä) portaalin avulla. Käyttäjien autentikointi ja auktorisointi hoidetaan tulevaisuudessa Shibboleth-protokollan avulla. Mikael Linden CSC:ltä puuhaa tämän asian kanssa. AMKIT-kirjastojen mukaantulosta portaalihankkeeseen ei ole vielä lopputulosta selvillä. Yleisten kirjastojen kanssa sopimus mukaantulosta on tehty vastikään ja yleisten suunnittelija HYK:oon on haussa. Muutama erikoiskirjasto on esittänyt halukkuutensa liittyä mukaan Nelliin ja todennäköisesti pilottikokeilu aloitetaan viiden kirjaston kanssa. Tällä hetkellä OpenURL-testipalvelimen tarjoaminen ohjelmistotuottajille on hankalaa koska SFX-instanssit ovat vähissä. HYK:ssä selvitetään mahdollisuutta lisätä instansseja. Ainakin ATP:lla ja TietoEnatorilla on mietiskelty OpenURL-generaattoreita, joten testipalvelin tulisi tarpeeseen.

DOMS = dokumenttiarkisto:

DOMS palvelin on nyt hankittu ja se on toimitettu CSC:lle, jonka kanssa ylläpitoneuvottelut ovat tosin vielä kesken. Ohjelmisto asennetaan kun ENCompass versio 3.5 on valmis, mikä tapahtunee kesällä 2004. Tuotantoon siirrytään vähitellen eli kokoelma kerrallaan ensi syksyn aikana. ZING-tuki on luvattu ENCompassiin vuonna 2005, joten siihen asti portaalista voidaan mennä vain "putkea pitkin" DOMSiin. Tietokarttahankkeen kokoelmakuvaukset tulevat näillä näkymin DOMSiin, mikä edellyttää ZING-yhteyttä. Tällä hetkellä DOMS-konsortiossa on mukana neljä yliopistoa ja alustavia keskusteluja on käyty myös muiden yliopistojen kanssa.

7. NISO MetaSearch Initiative

NISO:n MetaSearch Initiative on jakautunut kolmeen työryhmään, joissa kehitetään portaalistandardeja. Access management -ryhmä (pj. Mike Teets, OCLC) miettii

käyttäjätunnistusta ja käytön valvontaa koskevia seikkoja. Tällä hetkellä vahvoilla ovat LDAP- ja Shibboleth-sovellukset. Search/Retrieve -ryhmä (pj. Sara Randall, Endeavor) lähtee siitä, että hakuprotokollana käytetään ZING:iä. Collection description -ryhmän (pj. Juha Hakala, HUL) tulee miettiä millaista portaalien metadata ylipäättään olisi. Tällä hetkellä ei ole olemassa tämän alan standardia. Työryhmä on jakanut tehtävänsä kahtia; toisaalta mietitään Service Access Description -asioita, eli palvelujen kuvailua, ja toisaalta Collection Description -asioita, eli kokoelmien kuvailua. Työn pohjaksi otetaan jälkimmäisessä tapauksessa Dublin Core Collection Description Application Profile, edellisessä ZING-kehitystyössä syntynyt ZeeRex-määrittely, joka pohjautuu Z39.50:n Explain-palveluun. Tavoitteena on, että palveluja (kuten Z39.50-palvelimia) ja kokoelmia voidaan kuvailla samalla tavalla kuin bibliografisia tietoja ja näitä tietoja voidaan vaihtaa eri (portaali)sovellusten välillä yhteisesti hyväksytyssä vaihtomuodossa. Luonnosten uusista vaihtomuotostandardeista pitäisi valmistua tämän vuoden lopulla.

8. Ilmoitusasiat

Tietohuoltokomitean kuulumisia

Tietohuoltokomitealla on runsaasti standardeja käsiteltävänä. Useimmat niistä ovat totuttuun tapaan ISO:sta, mutta uutuuksena on yksi SFS-standardiksi tuleva Internet-standardi (URN-syntaksin standardointi). Kirjastojen toivotaan osallistuvan komitean työhön aktiivisesti. Tietolinjan kesäkuussa 2004 julkaistavaan numeroon on tulossa "houkuttelujuttu", johon sisältyy Kaisa Paavilaisen tekemä tiivistelmä standardilyhenteistä.

ISSN-tunnuksen uudistaminen

On mahdollista, että ISSN:n rakennetta uudistetaan kuten ISBN:nkin, mutta asia on vielä suuressa määrin auki. Paljon riippuu siitä kuinka kausijulkaisuja jatkossa luetteloidaan; yksi ehdotetuista malleista on, että ISSN annetaan vain nimeketasolla, ja lehden ilmiasut erotellaan ISSN-tunnuksen lisättävällä suffiksilla.

Z-yhteyksien testaus Voyagerista ja BookWherestä

Asia ei ole juurikaan edistynyt HYK:ssa. Tiedotetaan kun jotakin tapahtuu.

Kopioi luetteloinnin lisenssitilanne, kopioi luetteloititiedote

HYK yritti neuvotella OPM:n kanssa yleisille kirjastoille lisenssiä Z39.50-pohjaista kopioi luetteloitintia varten vuodelle 2004, mutta menestyksestä. Yleiset kirjastot eivät ole ilmeisesti vaatineet lisenssiä tarpeeksi äänekkäästi. Koska neuvottelut eivät johtaneet HYK:n osalta toivottuun tulokseen, neuvotteluja on käyty ja kopioi luetteloitintia on solmittu yksittäisten kirjastojen kanssa. Maakuntakirjastoilla on SVUC-sopimuksen perusteella oikeus kopioida LINDAsta ja MANDASTA ilman eri maksua. Ensi syksynä HYK käynnistää uudelleen neuvottelut OPM:n kanssa kopioi luetteloitintilanssin saamiseksi vuodelle 2005. Yleisten kirjastojen olisi hyvä kertoa tietuekopioitintia koskevista tarpeistaan suoraan ministeriölle.

9. Muita asioita

Ei muita asioita

10. Seuraava kokous

Seuraava kokous pidetään torstaina 30.9.2004, klo 13-16, samassa osoitteessa.